STEP for Democracy and Elections

Kurdish Institute for Elections
پەیمانگەی کوردی بۆ هەڵبژاردن

هەڵبژاردنەکانی سوید

13ی ئەیلولی 2026

- هەڵبژاردنی پەرلەمانی سوید
- هەڵبژاردنی ئەنجومەنی هەرێمەکان
- هەڵبژاردنی ئەنجومەنی شارەوانییەکان

ئارام جەمال سابیر
سەرۆکی پەیمانگەی کوردی
بۆ هەڵبژاردن KIE

سەربەست مستەفا ڕەشید
سەرۆکی ڕێکخراوی ستێپ بۆ
دیموکراسی و هەڵبژاردن

ئەیلولی -2026

- **ناونیشان:** هەڵبژاردنە گشتییەکانی سوید – (13 ئەیلولی 2026)
- **ئامادەکاران: - سەربەست مستەفا:** سەرۆکی ڕێکخراوی ستێپ بۆ دیموکراسی و هەڵبژاردن
  – ئارام جەمال: سەرۆکی پەیمانگەی کوردی بۆ هەڵبژاردن KIE
- **جۆری بابەت:** هەڵبژاردن و دیموکراسی
- **بەرواری دەرچوون:** ئەیلولی 2026

لە بڵاوکراوەکانی
پەیمانگەی کوردی بۆ هەڵبژاردن KIE - ڕێکخراوی ستێپ بۆ دیموکراسی و هەڵبژاردن

Kurdish Institute for Elections
پەیمانگەی کوردی بۆ هەڵبژاردن

پەیمانگەی کوردی بۆ هەڵبژاردن KIE

ڕێکخراوێکی ناحکومی سەربەخۆی قازانجنەویستە، ناوەڕاستی ساڵی (2002) لەلایەن چەند یاساناس و پارێزەرێکەوە دامەزرێنراوە، هەوڵدەدات لە پێناو بڵاوکردنەوەی هۆشیاریی مەدەنیی دەنگدەران و پشکداریی لە هەمووارکردنی یاسای هەڵبژاردنە گشتییەکان و چاودێریکردنی ئەنجومەنە هەڵبژێردراوەکانی عێراق و هەرێمی کوردستان.

STEP

ڕێکخراوی ستێپ بۆ دیموکراسی و هەڵبژاردن

ڕێکخراوێکی نیشتمانیی سەربەخۆی ناحکومی قازانجنەویستە و چاودێریی هەڵبژاردنە گشتییەکانی هەرێمی کوردستان و عێراق دەکات و خۆبەخشانە هەوڵدەدات لەپێناو بەرزکردنەوە و بڵاوکردنەوەی هۆشیاریی لە بوارەکانی هەڵبژاردن، دیموکراسی و حوکمڕانی باشدا.

بۆ پەیوەندیکردن:

7701573210 / 07504840094

پێڕست

بابەت	لاپەڕە
پێشەکی	4
کات و وادەی دەنگدان لە هەڵبژاردنەکاندا	5
چێوەی یاسایی هەڵبژاردنەکانی سوید	5
مافی دەنگدان	7
مافی دەنگدانی سەربازان، زیندانییەکان و نەخۆشەکان	8
مافی خۆپاڵاوتن	9
میکانیزمی ریزکردنی کاندیدەکان لە ناو لیستی هەڵبژاردندا	10
یەکسانی رەگەزیی لەناو لیستەکانی هەڵبژاردندا	11
رەنگی کارتەکانی دەنگدان	12
شێوازەکانی دەنگدان	12
ژمارە و قەبارەی بازنەکانی هەڵبژاردن	13
سیستمی هەڵبژاردن (Electoral System)	15
میکانیزمەکانی دابەشکردنی کورسییەکان	15
بەربەستی هەڵبژاردن (Threshold)	16
دامەزراوەی سەرپەشتیاری هەڵبژاردنەکان	18
هاوکاریی دارایی دەوڵەت بۆ پارتە سیاسییەکان	19
کۆنترۆلکردنی خەرجییەکان و سزادانی سەرپێچیکەران	20
نەبوونی شەفافیەتی دارایی و سەندنەوەی متمانەی گشتی	21
بڕی بەخشینی کەسانی ناسراو و نەناسراو بە پارتی سیاسی	21
بەرزترین سەقفی بەخشینی ناوخۆیی	21
بەرزترین سەقفی بەخشینی دەرەکی	22
چاودێرانی ناوخۆیی و نێودەوڵەتی	23
جیاکردنەوە و ژماردنی دەنگەکان و راگەیاندنی ئەنجامەکان	23
سکاڵا و تانەدان و کاریگەرییەکانی	24
هەڵبژاردنی پەرلەمانی سوید (2022)	26
پێکهێنانی حکومەتی نوێ (2022)	28
پێکهێنانی حکومەت بە دەنگی "نەخێر" نەک "بەڵێ"	28
پاشکۆ: پێگەی کورد لە هەڵبژاردنەکانی سویددا	30
سەرچاوەکان	31

پێشەکی

سوید وڵاتێکی شاهەنشاهی دەستوریی پەرلەمانی دیموکراسییە و هاوڵاتیان لە ڕێگەی دەنگدانی گشتی و ڕاستەوخۆوە لە دووەم یەکشەممەی مانگی ئەیلولی ڕۆژمێری هەڵبژاردنی هەموو ساڵێکدا، کە چوار ساڵە، دەچنە سەر سندوقەکانی دەنگدان و لەو رۆژەدا دەنگ بۆ سێ هەڵبژاردنی ناوخۆی سوید[1] دەدەن، کە ئەمانەن:

- هەڵبژاردنی پەرلەمانی نیشتمانی (Riksdag) بۆ دیاریکردنی 349 نوێنەر و پێکهێنانی حکومەتی نوێ بە ڕێژەی زۆرینەی رەهای کورسییەکان.
- هەڵبژاردنی ئەنجومەنی 21 هەرێم/ پارێزگا بۆ بەڕێوەبردنی کەرتی تەندروستی.
- هەڵبژاردنی ئەنجومەنی 290 شارەوانی بۆ ڕێکخستنی ژیانی ڕۆژانەی دانیشتووان و کەرتی پەروەردە.

ئەم هاوکاتییەی هەڵبژاردنەکان وادەکات هەریەك لەو سێ هەڵبژاردنە ڕەنگی کارتی دەنگدانەکەی جیاواز بێت و هێمای جیاکەرەوە بن بۆ ئاستەکانی دەسەڵات. هەڵبژاردنە گشتییەکانی سویدی ساڵی (2026)، یەکەمین هەڵبژاردنی گشتییە لە دوای پەیوەستبوونی فەرمیی سوید بە ڕێکخراوی "هاوپەیمانێتی باکوری ئەتڵەسی – ناتۆ"، لەگەڵ گۆڕانی بەرچاوی ئەولەویەتی دەنگدەران بەرەو کەرتی خۆشگوزەرانی و خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان.

ئەم ڕێبەرە تیشکدەخاتە سەر بنەما سەرەکییەکانی هەڵبژاردنە گشتییەکانی سوید، لەوانەش "چوارچێوەی یاسایی، مافی دەنگدانی سوپا و زیندانییەکان و نەخۆشەکان، مافی خۆکاندیدکردن، جۆری سیستەمی هەڵبژاردن، بەربەستی هەڵبژاردن، کۆمسیۆنی هەڵبژاردن، بودجەی حکومەت بۆ لایەنە سیاسییەکان، میکانیزم سنورداركردنی بەخشینە ناوخۆیی و دەرەکییەکان، سکاڵا و تانەدان و میکانیزمی پێکهێنانی حکومەتی نوێ. هاوکات ڕێبەرەکە ئاراستەی سیاسی و ئایدیۆلۆژی ئەو لایەنانە دەخاتە ڕوو کە لە هەڵبژاردنی پێشووی پەرلەمانی (2022)دا کورسییان بردۆتەوە و کێبڕکێی بەردەوامی نێوان بلۆکی ئۆپۆزسیۆنی چەپ و هاوپەیمانی ڕاستڕەوی دەسەڵاتدار. لە کۆتایی ڕێبەرەکەشدا پاشکۆیەك تەرخانکراوە بۆ پێگە و ڕۆڵی کاندیدەکانی کورد لە هەڵبژاردنەکانی سویددا.

1) هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەورووپاش لە وڵاتی سوییددا ئەنجامدەدرێت، ماوەکەی پێنج ساڵە و دەکەوێتە مانگی ئایار یان حوزەیرانی ڕۆژژمێری ساڵی هەڵبژاردنەوە.

🗳️ کات و وادەکانی پرۆسەی دەنگدان لە هەڵبژاردنەکاندا:

رۆژی 13ی ئەیلولی 2026 بنکەکانی دەنگدان لە کاتژمێر (08:00)ی بەیانی تا (08:00)ی شەو لەبەردەم دەنگدەرانی سویددا کراوە دەبن بۆ هەڵبژاردنی نوێنەرانی هەریەك لە پەرلەمانی سوید و ئەنجومەنی هەریمەکان و شارەوانییەکان.
بەڵام پرۆسەی دەنگدان لە یەك رۆژدا قەتیس نەکراوە، بەڵکو دەنگدەر دەتوانێت هەژدە رۆژ پێش رۆژی هەڵبژاردنەکە و لە رۆژی 26ی ئابەوە تا 13ی ئەیلولی 2026 لەو بنکانەی دەنگداندا دەنگ بدەن، کە بۆ ئەو مەبەستە دیاریکراون.

🗳️ چێوەی یاسایی هەڵبژاردنەکان:

ئەو یاسا و ڕێسا سەرەکیانەی هەڵبژاردنەکانی سوید ڕێکدەخەن، بریتین لە:

1- دەستوری سوید:

دەستوری سویدی ساڵی 1974، کە لە چوار یاسای بنەڕەتی پێکهاتووە، دووانیان ڕاستەوخۆ بنەماکانی هەڵبژاردن دیاری دەکەن، کە ئەوانیش بریتین لە:
1-1: یاسای بنەڕەتیی شێوازی حکومڕانی: ئەمە گرنگترین یاسایە. مافی گشتی دەنگدان، سیستمی نوێنەرایەتی ڕێژەیی، خولی هەڵبژاردن (چوار ساڵ جارێك) و بەربەستی یاسایی هەڵبژاردن (4% بۆ پەرلەمان) جێگیر دەکات.
1-2: یاسای بنەڕەتیی ئازادی ڕۆژنامەگەری و ڕادەربڕین: زامنی ئازادیی پارتەکان دەکات بۆ بانگەشە و ڕێگری دەکات لە سانسۆرکردنی زانیارییەکان لە کاتی هەڵبژاردندا.

2- یاسای هەڵبژاردنەکان :

یاسای ژمارە 837ی ساڵی 2005، کە چەند جارێك هەمووارکراوەتەوە، ڕێکارەکانی بەڕێوەچوونی هەریەك لە هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی نیشتمانی، ئەنجومەنی هەرێم /پارێزگاکان، شارەوانییەکان و هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەوروپا لە سوید ڕێکدەخات.
هاوکات، لەلایەن حکومەتی سویدیشەوە رێنمایی ژمارە (SFS2005:874) دەرچووە بۆ ڕوونکردنەوەی لایەنە ئیجرائی و رێکارییەکانی هەڵبژاردنەکان، لەوانەش وەك: { کێشانی سنوری بازنەکانی هەڵبژاردن، ڕێساکانی تۆمارکردنی ناوی دەنگدەران و کاندیدەکان، شێوازی چاپکردن و دابەشکردنی کارتەکانی دەنگدان، شێوازی دەنگدانی بەرایی و دەنگدان لە دەرەوەی وڵات، میکانیزمی جیاکردنەوەی دەنگەکان و شێوازی دابەشکردنی کورسییەکان بەپێی دارِشتەی ژمێرەیی... هتد}.

3- یاسای شارەوانییەکانی سوید:

یاسای (SFS 2017-725) بە پلەی سەرەکی تایبەتە بە ڕێکخستنی کاروباری شارەوانییەکانەوە، بەڵام هاوشانی ئەوە چەند بەش و مادەیەکی یاساکە تایبەتە بە هەڵبژاردنەکانی شارەوانییەکانەوە، لەوانەش وەك {مافی دەنگدان، دیاریکردنی ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی شارەوانییەکان. بەربەستی هەڵبژاردنەکان، میکانیزمی پێکهێنانی حکومەتە خۆجێییەکان دوای دەرچوونی ئەنجامەکان..هتد}.

4- یاسای شفافیەتی دارایی پارتەکان:

ساڵی 2014 یاسای بنەڕەتیی شەفافییەتی دارایی پارتەکان بە ژمارە (SFS 2014:105) دەرچوو. دواتر لە ساڵی 2018دا حکومەتی سوید بەئامانجی توندکردنەوەی ڕێوشوێنە داراییەکان و ڕێگریکردن لە گەندەڵیی دارایی و پابەندکردنی پارتە سیاسییەکان بە ئاشکراکردنی سەرچاوەی دارایی و ئەو بەخشینانەی کە بۆ کەمپینی هەڵبژاردنەکانیان وەریدەگرن، پرۆژەیاسایەکی نوێی پێشکەش بە پەرلەمانی سوید کرد. دوای گفتوگۆیەکی زۆر یاسای ژمارە (90)ی ساڵی 2018 لە ژێر ناوی "یاسای شەفافیەتی پارەدارکردنی پارتەکان" لە پەرلەمان پەسەندکرا، کە لەناو گۆژمەی یاساکانی سوییددا کۆدی ژمارە (SFS 2018:90)ی وەرگرتووە و لە ئێستادا بەرکارە.

ئەم یاسایەی ئێستا لە کاتی دەرچوونیەوە چەندین جار هەموارکراوەتەوە، دوایین و گەورەترین هەموارکردنەوەی لە مانگی حوزەیرانی 2026دا بە ژمارەی (SFS 2026:1461) ئەنجامدرا. ئەم هەموارە نوێیە بە تەواوی وەرگرتنی هەر جۆرە بەخشینێکی نەناسراو یاخود بەخشینی دەرەکی (سەرچاوەی بیانی) قەدەغەکرد، جا بڕی بەخشینەکە هەرچەند بێت.

5- ڕێساکانی هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەوروپا (EU Election Rules)

لە کاتی هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەوروپادا، سوید پابەندە بە "یاسای هەڵبژاردنی یەکێتی ئەوروپا" کە چوارچێوەیەکی گشتی بۆ هەموو وڵاتانی ئەندام دادەنێت (وەك دیاریکردنی ماوەی هەڵبژاردنەکە لە سەرانسەری ئەوروپادا)، بە مەرجێك سوید بەربەستی (٪5) و سیستمی یەك بازنەیی نیشتمانی بۆ ئەو هەڵبژاردنە پەیڕەو بکات.

مافی دەنگدان:

مافی دەنگدان لە سوید بەپێی جۆری هەڵبژاردنەکە دەگۆڕێت؛ بەڵام ئەوەی لە هەر چوار هەڵبژاردنەکەدا جێگیرە تەمەنی دەنگدەرە، کە دەبێت 18 ساڵ یان زیاتر بێت. مەرج و مافی دەنگدان لە هەڵبژاردنەکانی سویددا بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

- **مافی دەنگدان لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی نیشتمانی** (Riksdagen)

بۆ ئەوەی دەنگدەر بۆ بەرزترین دەسەڵاتی یاسادانانی وڵاتی سوید مافی دەنگدانی هەبێت، دەبێت ئەم مەرجانەی تێدابێت:

☑ تەمەنی لە ڕۆژی هەڵبژاردندا 18 ساڵ یان زیاتر بێت.

☑ خاوەنی ڕەگەزنامەی سویدی بێت.

☑ ناوی لە تۆماری نیشتەجێبوونی سویددا تۆمارکرابێت یان پێشتر لە سوید ژیابێت.

- **مافی دەنگدان لە هەڵبژاردنی شارەوانی و هەرێمەکان** (Kommun & Region)

بۆ دەنگدان لەم دوو هەڵبژاردنەدا دەبێت:

☑ تەمەنی دەنگدەر 18 ساڵ یان زیاتر بێت.

☑ ناوی لە شارەوانی یان هەرێمەکەدا تۆمارکرابێت.

☑ بۆ هاووڵاتیانی یەکێتی ئەوروپا، نەرویج و ئایسلەندا دەبێت ناویان لە تۆماری نیشتەجێبوونی سویددا هەبێت (سێ ساڵەکەیان بەسەردا جێبەجێ نابێت).

☑ هاووڵاتیانی دەرەوەی یەکێتی ئەوروپا، ئەگەر ڕەگەزنامەی نەبێت بەڵام مافی مانەوەی هەبێت، دەبێت لانیکەم 3 ساڵی لەسەریەك بە فەرمی لە سوید نیشتەجێ بوویێت.

- **مافی دەنگدان لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەوروپا** (EU Parliament)

هەڵبژاردنی یەکێتی ئەوروپا پێنج ساڵ جارێکە و بۆ دەنگدان لەم هەڵبژاردنەدا دەنگدەر دەبێت ئەم مەرجانەی تێدا بێت:

☑ تەمەنی 18 ساڵ یان زیاتر بێت.

☑ هاووڵاتی سوید بێت، یان هاووڵاتی وڵاتێکی یەکێتی ئەوروپا بێت و لە سوید نیشتەجێ بێت.

مافی دەنگدانی سەربازان، زیندانییەکان و نەخۆشەکان

لە سوییددا سەرجەم سەربازان، نەخۆشەکان و زیندانییەکان مافی دەنگدانیان هەیە، ئەگەر مەرجە گشتییەکانی تەمەن و ڕەگەزنامەیان تێدا بێت. هەریەك لە دەسەڵاتی هەڵبژاردنەکانی سوید و شارەوانییەکان بۆ هەریەك لەمانە، ڕێوشوێنی تایبەت پەیڕەو دەکەن تا دەنگدانیان مسۆگەر بکەن.

*دەوڵەتی سوید بۆ دەنگدانی سەرباز، زیندانی و نەخۆشەکان پرەنسیپێك پیادە دەکات، کە دەڵێت: "**سندوقی دەنگدان پێویستە بچێتە لای دەنگدەر، ئەگەر دەنگدەر نەتوانێت بێتە لای سندوقی دەنگدان**".*

یەکەم: سوپا و هێزە چەکدارەکان

سەربازان و ئەفسەران ئەگەر لە کاتی هەڵبژاردندا لە ئەرکی فەرمیدا بن یان لە بنکە سەربازییە دوورەکاندا بن، دەتوانن لە بنکەکانی دەنگدانی تەرخانکراو بۆ "دەنگدانی بەرایی"، پێشوەختە لە سەرانسەری وڵاتدا دەنگ بدەن. خۆ ئەگەر هێزە چەکدارەکان لە دەرەوەی وڵات بن، ئەوا لە ڕێگەی باڵیۆزخانەکانەوە ڕێکاری "دەنگدانی دەرەوەی وڵات"یان بە ناردنی دەنگ بە پۆستی پارێزراوی سەربازییەوە بۆ جێبەجێ دەکرێت.

دووەم: زیندانییەکان

لە دەزگاکانی چاکسازی و زیندانەکاندا، وێستگەی دەنگدانی کاتی یان گەڕۆك بۆ زیندانییەکان دەستەبەر دەکرێت و لەوێدا دەنگ دەدەن.
زیندانییەکان بە شێوازێکی نهێنی و پارێزراو کارتەکانیان دەخەنە ناو زەرف و پاشان ڕەوانەی شارەوانییەکانیان دەکرێتەوە. پاسەوانانی زیندان بۆیان نییە بزانن زیندانییەکە دەنگی بە کێ داوە.

سێیەم: نەخۆش و پەککەوتوان

بۆ ئەو کەسانەی لە نەخۆشخانەکاندا خەوێندراون یان لە ماڵەکانی خۆیاندا بەهۆی نەخۆشی و پەککەوتوییەوە ناتوانن بجوڵێن، شارەوانییەکان چەندین کارمەندی تایبەتیان بۆ تەرخان دەکات و سندوق و کارتەکانی دەنگدان دەبەنە سەر جێگەی نەخۆشەکە.

مافی خۆپاڵاوتن:

لە هەڵبژاردنەکانی سویددا، هەر کەسێك تەمەنی گەیشتبێتە 18 ساڵ لە یەککاتدا مافی دەنگدان و خۆپاڵاوتنیشی هەیە. بەڵام مەرجە ناوی کاندید لەناو لیستی پارتێکدا بێت، چونکە کاندیدی سەربەخۆ ڕێگەپێدراو نییە.

بەپێی جۆری هەڵبژاردنەکان هەندێك مەرجی خۆپاڵاوتن دەگۆڕێن، وەك مەرجی ڕەگەزنامە و شوێنی نیشتەجێبوون.

- **مافی خۆپاڵاوتن لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی نیشتمانی** (Riksdagen)

☑ دەبێت هەڵگری ڕەگەزنامەی بێت.

☑ ناوی لە تۆماری دانیشتووانی سویددا تۆمار کرابێت (یاخود پێشتر تۆمار کرابێت ئەگەر لە دەرەوەی وڵات بژی).

☑ کاندیدی پەرلەمان مەرج نییە دانیشتووی ئەو بازنەیە بێت کە کاندیدکراوە تێیدا، بەڵکو دەتوانێت لە هەر بازنەیەکی تری سویددا خۆی بپاڵێوێت.

- **مافی خۆپاڵاوتن لە ئەنجومەنی شارەوانییەکان و هەرێمەکان:**

لەم دوو هەڵبژاردنە خۆجێییەی سویددا مەرج نییە کاندیدەکە هاووڵاتی سویدی بێت، بەڵکو دەرگا بۆ کەسانی بیانیش کراوەیە بەو مەرجەی هاووڵاتی یەکێتی ئەوروپا، نەرویج و ئایسلاند بێت و نیشتەجێی ئەو شارەوانی یان هەرێمە بێت و ناوی لەوێ تۆمار کرابێت.

بەڵام مەرجی خۆکاندیدکردن بۆ هاووڵاتی دیکەی دەرەوەی ئەو وڵاتانەی لەسەرەوە ناویانهاتووە، دەبێت لانیکەم سێ ساڵی لەسەریەك نیشتەجێی یاسایی بێت و ناوی لە تۆماری گشتیی دانیشتووانی سویددا تۆمار کرابێت .

بە پێچەوانەی پەرلەمانەوە، کاندیدی شارەوانی یان هەرێم دەبێت دانیشتووی فەرمیی ناو سنوری ئەو شارەوانی یان هەرێمە بێت کە خۆی تێدا دەپاڵێوێت.

- **مافی خۆپاڵاوتن لە پەرلەمانی ئەوروپا** (EU Parliament)

دەبێت هاووڵاتی سوید بێت، یان هاووڵاتییەکی تری وڵاتانی یەکێتی ئەوروپا بێت کە بە فەرمی لە سوید نیشتەجێیە و ناوی لە تۆماری دەنگدانی سویددا جێگیر کردووە. بەڵام کاندید ناتوانێت لە هەمان کاتدا لە زیاتر لە وڵاتێکی ئەورووپیدا خۆی بپاڵێوێت.

میکانیزمی ریزکردنی کاندیدەکان لە ناو لیستی هەڵبژاردندا:

ڕیزکردنی لیستی ناوی کاندیدەکان لە سەرەوە بۆ خوارەوە لەلایەن پارتە سیاسییەکانی سویدەوە بەناو پرۆسەیەکی دیموکراسی ژیانی ناوخۆی پارتەکەدا دەڕوات، کە خۆی لە چەند هەنگاوێکدا دەبینێتەوە، ئەوکاتە ریزبەندیی ناو لیستی هەڵبژاردنەکە پەسەند دەکرێت.

هەنگاوەکانی ریزبەندیی ناوی کاندیدەکان لەناو لیستدا، بەم سێ هەنگاوەدا تێدەپەڕێت:

هەنگاوی یەکەم:

زۆربەی پارتە گەورەکانی وەك پارتی سۆشیال دیموکرات یان مۆدێرات، لە ڕێگەی دەنگدانی ناوخۆیی ئەندامانی پارتەکەیانەوە ریزبەندی بۆ کاندیدەکانیان دەکەن و چیتر ئەو دەنگدانە ناوخۆییە دەبێتە بنەمای سەرەکی بۆ ڕیزبەندکردنی ناوەکان.

هەنگاوی دووەم:

پارتەکە لیژنەیەکی پسپۆڕ پێکدەهێنێت، کە پێداچوونەوە بە ناوی کاندیدەکاندا دەکات. ئەم لیژنەیە هاوسەنگی دەپارێزێت لە نێوان (ڕەگەزی نێر و مێ، تەمەن، نوێنەرایەتی ناوچە جیاوازەکان و پسپۆڕی کاندیدەکان).

هەنگاوی سێیەم:

لە کۆتاییدا، کۆنگرەی پارتەکە لەو بازنەیەدا کۆدەبێتەوە و دەنگ لەسەر لیستی کۆتایی و ڕیزبەندی کاندیدەکان دەدات.

دوای ئەوەی پارتەکە لیستەکەی ئامادەکرد، دەبێت پێش کاتێکی دیاریکراو (کە زۆرجار چەند مانگێك پێش ڕۆژی هەڵبژاردنەکەیە) لیستەکە پێشکەشی کۆمسیۆنی هەڵبژاردنەکانی سوید بکات، بەو مەرجەی دەبێت لیستەکە لانیکەم ناوی دوو کاندیدی تێدا بێت.

تێبینی: *ڕیزکردنی ناوی کاندیدەکان لە لیستدا بە ناو ژینگەی ناوخۆی حزبدا دەڕوات و بەر لەوەی دەنگدەرانی گشتی متمانە بدەنە کاندید، پێشتر لەلایەن دەنگدەرانی ناوخۆی حزبەکەوە متمانەی خۆی پێدراوە.*

یەکسانی ڕەگەزیی لە ناو لیستەکانی هەڵبژاردندا

پارتە سیاسییەکانی سوید لە ساڵانی نەوەدەکانی سەدەی ڕابردووەوە پەیڕەوی سیستمی زیپ (Zip System) دەکەن بۆ مسۆگەرکردنی یەکسانیی ڕەگەزی (50٪ ژن و 50٪ پیاو) لە پەرلەمان و ئەنجومەنە هەڵبژێردراوەکانی هەرێم و شارەوانییەکاندا[2].

بەپێی ئەم سیستمە، ئەگەر کاندیدی یەکەمی ناو لیستێك پیاو بێت ئەوا دەبێت کاندیدی دووەم ژن بێت و سێیەم پیاو بێت و چوارەم ژن بێت بەو شیوەیە هەتا کۆتایی لیستەکە. یان بە پێچەوانەوە، ئەگەر کاندیدی یەکەم ژن بێت ئەوا دەبێت کاندیدی دووەم پیاو بێت و سێیەم ژن و چوارەم پیاو بێت ... هتد. لەوسەریشەوە ئەگەر پارتێك لە بازنەیەکدا چوار کورسی بباتەوە، بەهۆی سیستمی زیپەوە ئەو کورسیانە بەر 2 ژن و 2 پیاو دەکەوێت.

پیادەکردنی ئەم سیستمە ئارەزوومەندانەیە و هیچ یاسایەك نییە کە پارتە سیاسییەکان ناچاربکات بەوەی دەبێت ژمارەی کاندیدانی نێر و مێ نیوە بە نیوە بێت، بەڵکو ئەمە کۆدەنگییەکی سیاسی و کێبڕکێیەکی دیموکراسی نێوان پارتەکانە، دوای ئەوەی پارتی سۆسیال دیموکرات لە ساڵی 1993 دا یەکەم پارت بوو کە ئەم سیستمەی بە فەرمی لە پێڕەوی ناوخۆی خۆیدا چەسپاند و دواتر بەهۆی کێبڕکێی هەڵبژاردن و فشارە کۆمەڵایەتییەکانەوە، پارتەکانی دیکەی وەك (پارتی چەپ، ژینگە، لیبرالەکان و مۆدێرات) ناچار بوون ئەم سیستمە لە پەیڕەوی ناوخۆییاندا پەیڕەو بکەن بۆ ئەوەی دەنگدەرانی ژن لەدەست نەدەن.

ئەم سیستمە وایکردووە کە پەرلەمانی سوید بەردەوام لە ڕیزی پێشەوەی پەرلەمانەکانی جیهاندا بێت لە ڕووی یەکسانی جێندەرییەوە، بە شێوەیەك کە ڕێژەی ژنان لە پەرلەماندا هەمیشە لە نێوان (46٪ - 48٪)دایە.

---

2) (Zip System)/ وشەی "زێپ" بە مانای "زنجیری جلوبەرگ" دێت، بەو پێیەی کە ددانەکانی زنجیرەکە یەك بە یەك دەچنە نێوان یەکتر. لە لیستی کاندیدەکانیشدا ناوەکان لە نێوان ڕەگەزی نێر و مێدا ئاڵوگۆڕیان پێدەکرێت. لە سوید بەم شیوازە دەوترێت "لیستی خوشك و برا " .

ڕەنگی کارتەکانی دەنگدان:

لە هەڵبژاردنە گشتییەکانی ناوخۆی سویددا، سێ جۆر کارتی دەنگدان بەکاردەهێنرێت، کە هەر ڕەنگێکیان تایبەتە بە یەکێك لە دامەزراوە دەستورییەکانی سوید. ڕەنگی کارتەکان بەم شێوەیەن:

- کارتی دەنگدانی پەرلەمانی سوید: ڕەنگی زەردە.
- کارتی دەنگدانی ئەنجومەنی هەرێمەکانی سوید: ڕەنگی شینە
- کارتی دەنگدانی ئەنجومەنی شارەوانییەکانی سوید: ڕەنگی سپییە[3]

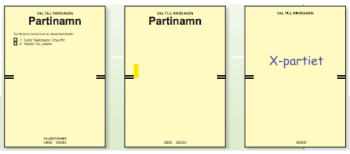

شێوازەکانی دەنگدان:

لە کاتی دەنگداندا، هەریەك لە سێ کارتەکەی دەنگدان (زەرد، شین و سپی)، بە سێ جۆر لەبەردەستی دەنگدەردایە، بۆ نموونە کارتی دەنگدانی پەرلەمان، کە ڕەنگی زەردە، بەم سێ جۆرە لەبەردەستی دەنگدەردایە:

جۆری یەکەم: ناوی پارتەکە و ناوی کاندیدەکانی لەسەرە و دەنگدەر دەتوانێت هێمای (✕) لە پارتەکە بدات و ئەگەر بشیەوێت دەتوانێت کاندیدێك لە هەمان پارت هەڵبژێرێت بە ئامانجی ئەوەی دەربچێت.

جۆری دووەم: تەنها ناوی پارتێکی لەسەرە و دەنگدەر دەتوانێت ڕاستەوخۆ بیخاتە ناو زەرفێکەوە بەبێ ئەوەی هێمای (✕) لەسەر کارتی دەنگدانەکە بدات.

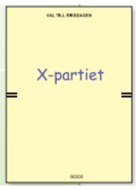

جۆری سێیەم: کارتێکی دەنگدانی بەتاڵە و دەنگدەر خۆی دەتوانێت ناوی پارتێکی لەسەر بنوسێت، بەڵام ناتوانێت ناوی کاندیدی لەسەر بنوسێت.

---

3) کارتی دەنگدان بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەوروپا ڕەنگی سپییە.

ژمارە و قەبارەی بازنەکانی هەڵبژاردن:

هەموو هەڵبژاردنەکانی سوید فرە بازنەیین و بەم شێوەیەی خوارەوە دابەشکراون:

- هەڵبژاردنی پەرلەمان (Riksdagen)

هەڵبژاردنی پەرلەمانی سوید بەسەر 29 بازنەی هەڵبژاردندا دابەشکراوە و لە 349 کورسی پێکدێت، کە بەسەر دوو جۆر کورسیدا دابەشکراوە:

- **310 کورسی جێگیر و هەمیشەیی** (Fixed & permanent Seats):

ئەم کورسیانە ڕێژەی (10/9)ی کۆی کورسییەکانی پەرلەمان پێکدەهێنێت و بەپێی ژمارەی دانیشتووان و دەنگدەرانی هەر بازنەیەکی هەڵبژاردن بەسەر بازنەکانی هەڵبژاردندا دابەش دەکرێن، کە لەسەر بنەمای سنوری هەرێم / پارێزگاکانی سوید (Counties) بەسەر (29) بازنەی هەڵبژاردندا دابەشکراون و قەبارەی هەر بازنەیەکی هەڵبژاردنیش لەنێوان (2-43) کورسیدایە. بۆ نموونە ستۆکهۆڵم گەورەترین بازنەی هەڵبژاردنە و بەهۆی زۆری دانیشتووانیەوە 43 کورسی هەیە[4]. بچووکترین بازنەی هەڵبژاردنیش لە سویددا پارێزگای گۆتلاندە (Gotland)، بەهۆی کەمی دانیشتووانەکەیەوە تەنها دوو کورسی هەیە.

- **39 کورسی قەرەبووکردنەوە** (Adjustment Seats):

ڕێژەی (10/1)ی کورسییەکانی پەرلەمان پێکدەهێنێت و ناخرێنە سەر هیچ بازنەیەکی هەڵبژاردن، بەڵکو بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەو پارتانەیە, کە ڕێژەی دەنگەکانیان لەسەر ئاستی نیشتمانی زیاترە لە ژمارەی کورسییەکانیان. واتە بۆ هاوتاکردنی ژمارەی کورسییەکان و ڕێژەی دەنگەکانی پارتە براوەکانە لە سەر ئاستی وڵات.

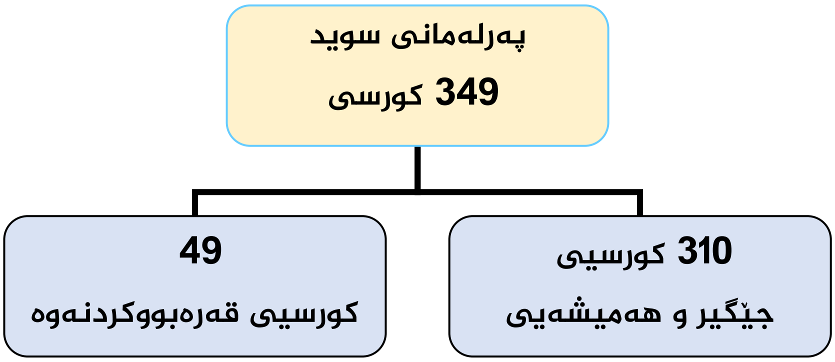

4) پارێزگا گەورەکانی وەك ستۆکهۆڵم، سکۆنە و ڤێسترا یۆتالاند بەسەر چەند بازنەیەکی جیاوازدا دابەشکراون بەئامانجی کۆنترۆڵکردنی قەبارەکەیان.

مافی دەنگدان – ژمارەی بازنەکانی هەڵبژاردن – بەربەستی هەڵبژاردن لە هەڵبژاردنەکانی سویددا				
جۆری هەڵبژاردن	**ژمارەی بازنەکانی هەڵبژاردن**	**خولی هەڵبژاردن**	**ڕێژەی بەربەستی هەڵبژاردن**	**مافی دەنگدان**
هەڵبژاردنی پەرلەمان (Riksdag)	29	4 ساڵ جارێك	(٪4) لەسەر ئاستی نیشتمانی، یان (٪12) لە سنوری یەك بازنەی هەڵبژاردندا.	تەنها هاووڵاتیانی سویدی کە تەمەنیان 18 ساڵ و سەرووتر بێت.
هەڵبژاردنی ئەنجومەنی هەرێم/ پارێزگاکان (Regioner)	21	4 ساڵ جارێك	(٪3) لەسەر ئاستی هەرێم/ پارێزگاکە.	هاووڵاتیانی یەکێتی ئەوروپا/نۆردیك، یاخود بیانییەکانی دیکە، کە سێ ساڵە نیشتەجێن.
هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی شارەوانییەکان	290	4 ساڵ جارێك	ئەگەر شارەوانییەکە یەك بازنە بێت بەربەستەکە (٪3)یە، بەڵام ئەو شارەوانییانەی فرە بازنەن بەربەستەکەیان (٪2)	هاووڵاتیانی یەکێتی ئەوروپا/نۆردیك، یاخود بیانییەکانی دیکە، کە سێ ساڵە نیشتەجێن.
هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەوروپا	یەك بازنەی هەڵبژاردنی نیشتمانییە	5 ساڵ جارێك (لە مانگی حوزەیراندا).	(٪5) لەسەر ئاستی نیشتمانی.	هاووڵاتیانی سوید و وڵاتانی دیکەی یەکێتی ئەوروپا، کە لە سوید نیشتەجێن.

سیستمی هەڵبژاردن (Electoral System):

سیستمی هەڵبژاردنی هەر سێ هەڵبژاردنە ناوخۆییەکەی سوید بریتییە لە سیستمی نوێنەرایەتی ڕێژەیی ، لیستی نیمچەکراوە ، سانتلیگۆی هەموارکراو بە پلەی (1.4).

مەبەست لە نوێنەرایەتی ڕێژەیی ئەوەیە کە هاوتابوون لەنێوان ژمارەی دەنگەکان و ژمارەی کورسییەکانی پارتێکی سیاسیدا هەبێت، واتە ئەگەر لیستێك ڕێژەی (٪25)ی دەنگەکانی بازنەی هەڵبژاردنەکەی بەدەستهێنا، لە بەرامبەردا بە هەمان ڕێژە کورسی نوێنەرایەتی بەربکەوێت.

مەبەست لە لیستی نیمچەکراوە ئەوەیە کە دەنگدەر دەتوانێت دەنگ بە کاندیدێکی ناو ئەو لیستەش بدات کە دەنگی پێداوە بە ئامانجی ئەوەی کاندیدەکە دەربچێت.

***تێبینی:** کاندید وەختێك دەتوانێت لە دەرەوەی ریزبەندییەکەی ناو لیستەکەی کورسییەك بباتەوە و ریزبەندیی ناو لیستەکەی بگۆڕێت، کە تـوانیبێتی ڕێژەی (٪5)ی کۆی دەنگەکانی بازنەی هەڵبژاردنەکەی بەدەستبهێنێت.*

میتۆدی سانتلیگۆ یەکێکە لە شێوازەکانی گۆڕینی دەنگ بۆ کورسی لە سیستمی لیستی نوێنەرایەتی ڕێژەییدا، ئەویش لە ڕێگەی دابەشکردنی کۆی دەنگی هەریەك لە لیستەکان بەسەر ژمارە تاکەکاندا (1، 3، 5، 7، 9 ...هتد). بەڵام لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی سوێددا "شێوازی سانتلیگۆی هەموارکراو" بە پلەی (1.4) پیادەدەکرێت، واتە لە هەنگاوی یەکەمدا لەبری ئەوەی دەنگی لیستەکان دابەشی ژمارە (1) بکرێت دابەشی (1.4) دەکرێت.

میکانیزمی دابەشکردنی کورسییەکان:

گۆڕینی دەنگ بۆ کورسی و دابەشکردنی کورسییەکانی هەڵبژاردنی پەرلەمانی سوید بە دوو قۆناغدا تێدەپەڕێت:

لە قۆناغی یەکەمدا (310) کورسییە هەمیشەییەکەی پەرلەمان لە (29) بازنەی هەڵبژاردنەکەدا بە شێوازی سانتلیگۆی هەموارکراوی پلە (1.4) یەکلادەکرێتەوە.

لە قۆناغی دووەمدا (39) کورسییە قەرەبووەکە لەسەر ئاستی نیشتمانی یەکلادەکرێتەوە بۆ هاوتاکردنی ژمارەی کورسییەکان بەپێی ئەو دەنگانەی پارتە سیاسییە براوەکان لەسەر ئاستی نیشتمانی بەدەستیناهێناوە.

بەربەستی هەڵبژاردن (Threshold):

مەبەست لە بەربەستی هەڵبژاردن ئەو ڕێژەیەیە لە دەنگ، کە دەبێت لیست و پارتە سیاسییەکان بتوانن تێیپەڕێنن، ئەگەرنا، ئەوا دەنگەکانیان نابنە کورسی و دەفەوتێت. ئەمەش وایکردووە حزبە بچووکەکان نەتوانن بچنە نێو پەرلەمانەوە. لە سێ هەڵبژاردنی سویددا بەربەستی هەڵبژاردن لەبەردەم پارتە بەشداربووەکانی هەڵبژاردندا بە ڕێژەی جیا هەیە و هەر پارتێك نەتوانێت ئەو ڕێژەیە تێپەڕێنێت، کورسی ناباتەوە و ناچێتە پەرلەمانەوە :

- بەربەستی هەڵبژاردن لە پەرلەمانی نیشتمانیدا:

لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی سوێددا، دوو جۆر بەربەستی هەڵبژاردن پیادەدەکرێت:

<u>جۆری یەکەم</u>: دەبێت هەر پارتێکی سیاسی لەسەر ئاستی نیشتمانی لانیکەم ڕێژەی (٪4)ی کۆی دەنگەکانی هەڵبژاردنی پەرلەمان بەدەستبهێنێت، ئەو کاتە کورسی هەمیشەیی بەردەکەوێت.

<u>جۆری دووەم</u>: دەبێت پارتی سیاسی لانیکەم لە بازنەیەکی هەڵبژاردندا ڕێژەی (٪12)ی کۆی دەنگەکانی ئەو بازنەیە بەدەستبهێنت، ئەو کاتە کورسی هەمیشەیی بەردەکەوێت.

> ***تێبینی:*** *ئەگەر دەنگەکانی پارتێك لەسەر ئاستی نیشتمانی نەگاتە (٪4)، بەڵام لە یەك بازنەی هەڵبژاردندا لانیکەم (٪12)ی دەنگەکان بەدەستبهێنێت، ئەوا تەنها لەو بازنەیەدا کورسی هەمیشەیی دەباتەوە بەڵام لە دابەشکردنی کورسییە قەرەبووەکاندا بەشداری پێناکرێت و بێبەش دەبێت.*

- بەربەستی هەڵبژاردن لە ئەنجومەنی هەرێمەکاندا:

دەبێت هەر پارتێکی سیاسی لانیکەم ڕێژەی (٪3)ی کۆی دەنگەکانی هەڵبژاردنی هەرێمێك، بەدەستبهێنێت، ئەوکاتە کورسی هەمیشەیی لە هەرێمەکەدا بەردەکەوێت.

- بەربەستی هەڵبژاردن ئەنجومەنەکانی شارەوانیدا:

هیچ بەربەستێك لە بەردەم حزبە سیاسییە بەشداربووەکانی هەڵبژاردنی ئەنجومەنەکانی شارەوانی سوێددا نییە.

- بەربەستی هەڵبژاردن لە پەرلەمانی یەکێتی ئەوروپادا:

دەبێت هەر حزبێکی سیاسی لانیکەم ڕێژەی (٪5)ی کۆی دەنگەکانی سەرتاسەری سوید بەدەستبهێنێت، بۆئەوەی بتوانێت بچێتە نێو پەرلەمانی یەکێتی ئەوروپاوە و لەوێ کورسی بەربکەوێت.

دامەزراوەی سەرپەشتیاری هەڵبژاردنەکان:

ئەو دامەزراوەیەی کە سەرپەشتی هەڵبژاردنە گشتییەکانی سوید دەکات، پێیدەوترێت دەسەڵاتی هەڵبژاردنی سوید - Swedish election authority)، کە لەلایەن ئەنجومەنێکی کارگێڕیی 5 کەسییەوە سەرۆکایەتی دەکرێت:

- سەرۆکی ئەنجومەن: کە زۆرجار دادوەرێکی باڵایە.
- جێگری سەرۆك.
- سێ ئەندامی پسپۆڕ: وەك پسپۆڕانی بواری یاسا، بەڕێوەبردنی گشتی، یان - مامۆستایانی زانستە سیاسییەکان.

ئەندامانی ئەنجومەنەکە لەلایەن حکومەتی سویدەوە بۆ ماوەی 3 ساڵ دادەمەزرێن، بەڵام دوای تەواوبوونی سێ ساڵەکە، زۆرجار ماوەکەیان بۆ درێژ دەکرێتەوە یان دەکرێت دووبارە دابمەزرێنەوە. بۆ ئەوەی ئەنجومەنەکە لە یەککاتدا هەموو ئەندامەکانی نەگۆڕدرێن و ئەزموونی کارگێڕی تێدا بمێنێتەوە، کاتی دەستبەکاربوونی ئەندامەکان بە جیاواز دیاری دەکرێت (بۆ نموونە هەندێکیان لە ناوەڕاستی خولەکەدا دادەمەزرێن).

دانان و دەستنیشانکردنی ئەندامانی ئەنجومەنەکە دوورە لە لایەنگریی سیاسی و لەسەر بنەمای لێهاتوویی یاسایی و کارگێڕی هەڵدەبژێردرێن.

ئەم ئەنجومەنە وەك لایەنێکی سەربەخۆ کار دەکات و ئەرکەکانی بریتین لە:

- **تۆمارکردن:** وەرگرتنی داواکاری و تۆمارکردنی پارتە سیاسییەکان بۆ بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکاندا.
- **ئامادەکاری لۆجستی:** چاپکردن و دابەشکردنی کارتی دەنگدان، پسولەی دەنگدان و زانیاری پێویست بۆ دەنگدەران.
- **دیاریکردنی ئەنجامەکان:** دابەشکردنی کورسییەکان بەپێی ڕێژەی دەنگەکان و ڕاگەیاندنی فەرمی ناوی کاندیدە سەرکەوتووەکان بۆ پەرلەمان و پەرلەمانی ئەوروپا .

> ***تێبینی:*** *ئەو کارمەندانەی لەناو وێستگەکانی دەنگداندا پرۆسەکە بەڕێوەدەبەن، لەلایەن شارەوانییەکانەوە دەستنیشان دەکرێن و هەر لە ڕێگەی ئەوانیشەوە ڕاهێنانیان پێدەکرێت و چاودێری دەکرێن لە رووی بێلایەنیانەوە.*

هاوکاریی دارایی دەوڵەت بۆ پارتە سیاسییەکان:

هاوکاری دارایی پارتەکان لە سوید لە لایەن دەستەی دارایی پارتەکانەوە بەڕێوەدەچێت و لە دوو بەشی سەرەکی پێکدێت:

یەکەم: هاوکاری بنەڕەتی:

هەر پارتێك بچێتە پەرلەمان، ساڵانە وەك هاوکاری بنەڕەتی نزیکەی 5,8 ملیۆن کرۆنی سویدی پێدەدرێت، کە دەکاتە زیاتر لە 605 هەزار دۆلاری ئەمریکی.

ئەگەر دەنگەکانی پارتێك لە هەڵبژاردنێکدا نەگاتە (٪4)، بەڵام لە یەکێك لە دوو هەڵبژاردنی گشتی کۆتاییدا لانیکەم (٪2.5)ی دەنگەکانی لەسەر ئاستی نیشتمانی بەدەستهێنابێت، ئەوا هاوکاری بنەڕەتییان پێدەدرێت بەڵام بە بڕێکی کەمتر (نزیکەی یەك ملیۆن بۆ دوو ملیۆن کرۆن بەپێی ڕێژەی دەنگەکانیان) بۆ ئەوەی پارتەکەیان بە زیندوویی بمێنێتەوە. خۆ ئەگەر کەمتر لە (٪2.5) بهێنێت، ئەوا هیچ هاوکارییەکی دارایی بنەڕەتی لە دەوڵەت وەرناگرێت و دەبێت تەنها پشت بە ئابوونەی ئەندامانی و بەخشینەکان ببەستێت.

دووەم: هاوکاری بۆ هەر کورسییەك

دەوڵەت بۆ هەر کورسییەك کە پارتەکە لە پەرلەماندا هەیبێت، ساڵانە بڕی نزیکەی 100 هەزار کرۆنی سویدی دەبەخشێتە پارتەکە، کە دەکاتە 10 هەزار و 440 دۆلار.

- نموونەیەك بۆ ڕوونکردنەوە:

ئەگەر پارتێکی سیاسی 100 کورسی لە پەرلەماندا هەبێت:

- هاوکاری بنەڕەتی = 605 هەزار دۆلار
- هاوکاری کورسییەکان = 100 کورسی × $10,440= 1,044,000 دۆلار
- کۆی گشتی ساڵانە = 1,649,000 دۆلار تەنها لە دەوڵەتەوە وەردەگرێت.

> ***تێبینی:*** *جگە لەم هاوکارییە نیشتمانییە، لەسەر ئاستی شارەوانییەکان و هەرێمەکانیش هاوکاری دارایی جیاواز بە هەمان شێوازی ڕێژەیی دابەش دەکرێت بەسەر ئەو پارتانەی کە دەچنە ئەنجوومەنە ناوخۆییەکانەوە.*

کۆنترۆڵکردنی خەرجییەکان و سزادانی سەرپێچیکەران:

یاسای فەرمیبوونی دارایی پارتەکان لە سوید بە توندی و لە ڕێگەی دیوانی چاودێری دارایی و کارگێڕییەوە چاودێری حسابی پارتەکان دەکات.

یاساکە بۆ ئەو پارتانەی کە ڕاپۆرتی دارایی پێشکەش ناکەن، یان زانیارییەکان دەشارنەوە و بەخشینی نایاسایی (وەك بەخشینی بێناو) وەردەگرن، ئەم سزایانەی خوارەوەی داناوە:

- **سزای دواکەوتن:** ئەگەر پارتێك لە کاتی دیاریکراوی یاساییدا ڕاپۆرتی حساباتی خۆی پێشکەش بە دیوانی چاودێری نەکات، ڕاستەوخۆ غەرامەی دارایی دەکرێت.
- **غەرامەی بەخشینی نایاسایی:** ئەگەر پارتێك بەخشینێکی شاراوە یان زیاتر لەو بڕە یاساییەی دیاریکراوە لە سەرچاوەیەکی دەرەکی وەرگرتبێت، دەبێت هاوتای بڕی ئەو پارە نایاساییەی وەریگرتووە یان چەند هێندەی ئەو بڕە غەرامە بداتە دەوڵەت.
- **بڕین یان ڕاگرتنی هاوکاری دارایی دەوڵەت :**

دیوانی چاودێریی دارایی مافی هەیە سەرجەم هاوکارییە داراییەکەی دەوڵەت بۆ ئەو پارتە ڕابگرێت تا ئەو کاتەی پارتەکە هەموو سەرچاوە داراییەکانی بە ڕوونی ئاشکرا دەکات. ئەمە کاریگەرترین سزایە، لەبەرئەوەی پارتەکانی سوید بۆ مانەوەی خۆیان بە پلەی سەرەکی پشت بە هاوکاری ساڵانەی دەوڵەت دەبەستن.

یاسای سوید تەنها سزای پارتەکە وەك قەوارە نادات، بەڵکو بەرپرسی دارایی پارتەکە یان ئەو کەسەی ڕاپۆرتەکەی ئامادەکردووە بە شەخسی بەرپرسیار دەکات، ئەگەر بسەلمێنرێت کە پارتەکە بە ئەنقەست ساختەکاری لە حساباتدا کردووە یان پارەی نایاسایی شاردۆتەوە، دۆسیەکە دەخرێتە بەردەم داواکاری گشتی و دادگا و بەرپرسەکە ڕووبەڕووی تۆمەتی تاوانی ئابووری دەبێتەوە، کە سزاکەی لە غەرامەی کەسییەوە دەستپێدەکات تا دەگاتە زیندانیکردن.

نەبوونی شەفافیەتی دارایی و سەندنەوەی متمانەی گشتی:

لە کولتووری سیاسیی سویددا، شەفافییەت گرنگترین پایەیە. هەموو ئەو ڕاپۆرتە داراییانەی پێشکەش بە دیوانی چاودێری دەکرێن، دەخرێنە سەر ئینتەرنێت و بۆ ڕای گشتی و ڕۆژنامەنووسان بەردەست دەبن. ئەگەر پارتێك ناوی لە لیستی سەرپێچیکاراندا بێت، ڕووبەڕووی ڕەخنەی توندی میدیاکان دەبێتەوە، ئەمەش لە ڕووی سیاسییەوە گەورەترین سزایە چونکە دەبێتەهۆی لەدەستدانی دەنگی دەنگدەران لە هەڵبژاردنی داهاتوودا.

برِی بەخشینی کەسانی ناسراو و نەناسراو بە پارتی سیاسی:

تا کاتی ئامادەکردنی ئەم راپۆرتە، پارتە سیاسییەکان و کاندیدەکان بەپێی یاسای فەرمیبوونی دارایی پارتەکان رێگەیان پێدراوە "بەخشینی نەناسراو" وەربگرن، کە لە ساڵی 2025دا بڕەکەی دەیکردە نزیکەی 300 دۆلار. واتە ئەگەر کەسێك کەمتر لەم بڕەی ببەخشیبایە، پارتەکە ناچار نەبوو ناوی ئاشکرا بکات. بەڵام ئەگەر تەنانەت یەك کرۆن یان دۆلارییش لەم بڕە زیاتر بووایە، پارتەکە دەبوو ناوەکەی بە تەواوی بۆ دیوانی چاودێری دارایی سوید ئاشکرا بکات، دەنا بەخشینەکە بە نایاسایی هەژمار دەکرا و دەبوو بگەڕێندرێتەوە .

بەهۆی لێکۆڵینەوە ڕۆژنامەوانییەکان و ڕاپۆرتەکانی ڕێکخراوی OECD کە دەریانخست هەندێك پارتی سیاسی یارمەتی شاراوەی گەورە لە ڕێگەی دابەشکردنی پارەکان بۆ بڕی کەمتر لە بڕی دیاریکراو وەردەگرن، لەبەرامبەردا پەرلەمانی سوید لە پرۆژەیاسایەکدا بڕیاریدا بەربەستی بڕی پارە بۆ بەخشینی نەناسراو بە یەکجاری لاببرێت، بەبێ گوێدانە ئەوەی بڕی پارەکە چەندە.

ئەم یاسا نوێیەی کە شەفافییەتی تەواوەتی دەسەپێنێت، وا بڕیارە لە سەرەتای تەمموزی ساڵی (2027)ەوە بە فەرمی بچێتە بواری جێبەجێکردنەوە.

بەرزترین سەقفی بەخشینی ناوخۆ:

یاسای سوید بە پێچەوانەی زۆرێك لە وڵاتانی دیکەی ئەوروپاوە، هیچ سەقفێکی بۆ بەخشینە ئاشکراکان دانەناوە. واتە هەر کەسێك یان کۆمپانیایەکی ناوخۆ دەتوانێت بە فەرمی و ئاشکرا ملیۆنان کرۆن ببەخشێتە پارتێکی سیاسی، بەو مەرجەی ناو و ناسنامەی بەخشەرەکە و سەرچاوەی داراییەکەی ئاشکرا بێت و لە تۆماری نیشتمانیدا تۆمار بکرێت بۆ ئەوەی ڕای گشتی بیبینێت.

بەرزترین سەقفی بەخشینی دەرەکی:

هەتا مانگی حوزەیرانی 2026، سوید یەکێك بوو لەو وڵاتە کەم و دەگمەنانەی ئەوروپا، کە دەرگای لەبەردەم بەخشینی بیانیدا کردبوّوە، بەو مەرجەی شەفافییەت هەبێت. بەڵام دوای ساغبوونەوەی چەندین ڕاپۆرتی ڕۆژنامەوانی لە میدیاکانی سویددا سەبارەت بە پێشێلکردنی بنەمای شەفافیەت لە بەخشینەکاندا، پەرلەمانی سوید لە حوزەیرانی 2026دا بە فەرمی یاسایەکی نوێی

توندی پەسەند کرد و تێیدا بە هەموو شێوەیەك بەخشینی پارەی بیانی و وەرگرتنی هەر جۆرە بەخشینێکی دارایی لە دەرەوەی وڵات بە پارتە سیاسییەکان و ڕێکخراوەکانیان و ئەندام پەرلەمانەکان و کاندیدەکانی قەدەغەکرد[5]، جا بڕی پارەکە هەرچەندێك بێت (تەنانەت ئەگەر یەك کرۆنیش بێت).

سیستمی یاسایی سوید گۆڕدراوە؛ پێشتر بەخشینی بیانی بە مەرجی ئاشکراکردنی ناو ڕێگەپێدراو بوو، بەڵام ئێستا یاسای قەدەغەکردنی ڕەها جێبەجێ دەکرێت و هیچ پارتێك ناتوانێت پارە لە کۆمپانیا یان دەوڵەتێکی بیانی وەربگرێت.

چاودێرانی ناوخۆیی و نێودەوڵەتی

لە هەڵبژاردنەکانی سویددا، چەمکی "چاودێر بەو شێوازە تەقلیدییە نییە کە لە وڵاتانی دیکەدا هەیە، چونکە یاسای هەڵبژاردنی سوید ڕێگە بە هەر کەسێك دەدات ببێتە چاودێر و لەبەردەم هەموو هاوڵاتییەکدا کراوەیە. واتە پێویست ناکات کەسێك باج یان مۆڵەتی فەرمی چاودێری هەبێت بۆ ئەوەی چاودێری پرۆسەکە بکات.. کەواتە:

یەکەم: چاودێرانی ناوخۆ پێکدێت لەمانەی خوارەوە:

- **سەرجەم خەڵك و هاوڵاتییان**، تەنانەت ئەوانەشی کە مافی دەنگدانیان نییە دەتوانن ڕۆژی دەنگدان یان لە کاتی جیاکردنەوە و ژماردنی دەنگەکاندا ئامادە بن و چاودێری کۆی پرۆسەکە بکەن.
- **نوێنەری پارتە سیاسییەکان:** پارتە بەشداربووەکانی هەڵبژاردنیش، وەك هاوڵاتی ئاسایی، نوینەری خۆیان دەنێرنە وێستگەکانی دەنگدان بە مەبەستی چاودێریکردنی چۆنێتی بەڕیوەچوونی پرۆسەی دەنگدانەکە، بەبێ ئەوەی هیچ دەسەڵاتێکی دەستوەردانیان لە کاروباری کارمەندانی ناو وێستگەکە هەبێت.
- **میدیاکار و ڕۆژنامەنوسان:** ڕۆژنامەنووسانی ناوخۆیی ئازادن لە تۆمارکردنی ڕووداوەکان و ئامادەکردنی ڕاپۆرتی میدیایی و چاودێریکردنی ڕەوتی بەڕێوەچوونی پرۆسەی هەڵبژاردنەکە.

---

[5]) تاکە هەڵاوێردنێك لە یاساکەدا هەبێت، ئەو هاوکارییە داراییە فەرمییانەی دامەزراوەکانی یەکێتی ئەوروپایە، کە دەدرێنە پارتە سیاسییەکان لەگەڵ ئەو هاوکارییە نێودەوڵەتییە کەمەی دەدرێتە پارتە هاوپەیمانەکان بەمەبەستی داپۆشینی خەرجییەکانی بەشداریکردنیان لە کۆنفرانس یان چالاکییە نێودەوڵەتییەکانی هاوپەیمانێتییە حزبییەکان .

دووەم: چاودێرانی دەرەکی (نێودەوڵەتی)

حکومەتی سوید و دەسەڵاتی هەڵبژاردن بۆ نیشاندانی شەفافیەتی زیاتر، پێشوازی لە شاندە نێودەوڵەتییەکان دەکەن. ئەمانە دیارترین چاودێرە دەرەکییەکانن:

- **ڕێکخراوی ئاسایش و هاوکاری ئەوروپا** (OSCE): ئەمە سەرەکیترین لایەنی نێودەوڵەتییە کە شاندی پسپۆڕ لە لایەن ئۆفیسی دامەزراوەی دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤ (ODIHR)وە دەنێرێت بۆ سوید بە ئامانجی پشکنینی چێوەی یاسایی هەڵبژاردنەکان و چاودێریکردنی کەمپینی میدیایی و ڕێکارەکانی پرۆسەکە.
- **شاندەکانی یەکێتی ئەوروپا و ئەنجومەنی باکور** (Nordic Council): پەرلەمانتاران و شارەزایانی وڵاتانی دراوسێی سوید و ئەوروپا سەردان و چاودێری وێستگەکانی دەنگدان دەکەن.
- **ڕێکخراوە ناحکومییە نێودەوڵەتییەکان** (INGOs): ئەو ڕێکخراوە نێودەوڵەتییانەی لە بواری دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤدا کار دەکەن.

جیاکردنەوە و ژماردنی دەنگەکان و ڕاگەیاندنی ئەنجامەکان:

بەو پێیەی لە هەڵبژاردنەکانی سویددا تەنها دەنگ بە لیست دەدرێت و ڕێگە بە کاندیدی تاکەکەسی نادرێت، لەبەرئەوە تەنها جیاکردنەوە و ژماردن بۆ دەنگەکانی پارتە سیاسییەکان ئەنجامدەدرێت. پرۆسەی جیاکردنەوە و ژماردنی دەنگەکان ڕاستەوخۆ دوای تەواوبوونی پرۆسەی دەنگدان لە وێستگەکاندا بە شێوەی دەستی[6] دەستپێدەکات و ئەنجامە بەراییەکان لە بنکەکانی دەنگدانەوە بە تەلەفۆن دەدرێنە لیژنە ناوخۆییەکانی هەڵبژاردن و لەوێشەوە ڕاپۆرت دەکرێن بۆ فەرمانگەی ناوچەیی دەستەی باجی هەرێم و لەوێ داخڵی کۆمپیوتەر دەکرێن و پاشان ئەنجامی هەڵبژاردنەکە دەگوازرێتەوە بۆ دەستەی باجی نیشتمانی و لەوێ ئەنجامی بەرایی دەنگەکان و دابەشکردنی بەرایی کورسییەکانی پارتە سیاسییەکان بڵاو دەکرێتەوە.

ئەنجامی کۆتایی و فەرمی هەڵبژاردنەکانی سوید پێکەوە و لە یەك کاتدا ڕاناگەیەندرێت، بەڵکو بەپێی جۆری هەڵبژاردنەکە دەگۆڕێت. هۆکارەکەشی ئەوەیە

---

6) لە هەڵبژاردنەکانی سویددا، پرۆسەی جیاکردنەوە و ژماردنی دەنگەکان تەنها بە دەست (Manual counting) ئەنجام دەدرێت و هیچ جۆرە ئامێر یان تەکنەلۆژیایەکی ئەلەکترۆنی بۆ ژماردنی دەنگەکان لە بەکار نایەت.

کە ژماردنی دەنگەکانی پەرلەمانی نیشتمانی لە پێشەوەیە، دوای تەواوبوونی ئەوکات دەست بە ژماردنی دەنگەکانی ئەنجومەنی شارەوانی و هەرێمەکان دەکرێت.

ئەنجامی فەرمی و کۆتایی هەڵبژاردنی پەرلەمانی نیشتمانی و پەرلەمانی ئەوروپا نزیکەی (7 - 10 ڕۆژ)ی دوای ڕۆژی هەڵبژاردن لەلایەن "دەسەڵاتی هەڵبژاردنەکانی سوید"ەوە ڕادەگەیەنرێت. بەڵام هەرچی ئەنجامی فەرمی و کۆتایی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی شارەوانی و هەرێمەکانە، نزیکەی دوو هەفتە دوای ڕۆژی هەڵبژاردن لەلایەن "ئەنجومەنی کارگێڕیی پارێزگا یان هەرێمەکان"[7]ەوە ڕادەگەیەنرێت.

سکاڵا و تانەدان و کاریگەرییەکانی:

سکاڵا و تانەدان لە پرۆسەی هەڵبژاردن یان لە ئەنجامی هەڵبژاردنەکان لە ڕێگەی دەستەیەکی تایبەت و سەربەخۆوە یەکلادەکرێتەوە، کە ڕاستەوخۆ سەر بە پەرلەمانە و لە حەوت ئەندام پێکهاتووە و پێیدەوترێت "ئەنجومەنی پێداچوونەوەی هەڵبژاردنەکان".

هەریەك لە دەنگدەران و پارتە سیاسییە بەشداربووەکانی هەڵبژاردن مافی پێشکەشکردنی سکاڵا و تانەدانیان هەیە و تانەدانەکە دەبێت بە شێوازی نوسراوی سەر کاغەز یان ئیمێڵ بێت و دەبێت لایەنی تانەدەر تێیدا ئەو ڕوون بکاتەوە کە تانە لە چ بڕیار یان چ وێستگەیەك دەگیرێت و داوای چ گۆڕانکارییەك دەکات.

ماوەی یاسایی پێشکەشکردنی تانەدانەکە نابێت پێش ڕۆژی هەڵبژاردن بێت، بەڵکو دەبێت لە ماوەی لانیکەم ڕۆژێك دوای هەڵبژاردن و لانی زۆر دە ڕۆژ دوای ڕاگەیاندنی فەرمی و کۆتایی ئەنجامەکان پێشکەش بکرێت..

سکاڵاکە سەرەتا دەنێردرێت بۆ دەسەڵاتی هەڵبژاردن و ئەوانیش بەبێ دواکەوتن تێبینی خۆیانی لەسەر دەنووسن و ڕەوانەی ئەنجومەنی پێداچوونەوەی هەڵبژاردنەکانی دەکەن و لەوێ سکاڵا و تانەکان یەکلا دەکرێنەوە و بڕیارەکانی ئەنجومەنەکە بنبڕ و کۆتایین.

---

7) ئەنجومەنی کارگێڕیی هەرێم: دامەزراوەیەکی حکومیی مەرکەزییە و لە هەموو شارێکی گەورەی هەرێمێکدا هەیە. سەرۆکەکەی (پارێزگار) لەلایەن حکومەتی سویدەوە ڕاستەوخۆ دادەمەزرێت و ئەنجومەنەکە لە فەرمانبەرانی سڤیل و یاساناسان پێکهاتووە، کە بە بێلایەنی کار دەکەن و سەر بە هیچ پارتێکی سیاسی نین. ئەم ئەنجومەنە جیاوازە لە "ئەنجومەنی هەرێمەکان"، کە لەلایەن خەڵکەوە هەڵدەبژێردرێن.

.

لە مێژووی سویددا چەندین حاڵەتی دەگمەن و دیار هەبوون، کە تێیدا ئەنجومەنی پێداچوونەوەی هەڵبژاردنەکان بەهۆی سکاڵا و تانەکانەوە، ئەنجامی هەڵبژاردنی سەرتاسەری شارەوانییەکی هەڵوەشاندۆتەوە و بڕیاری سەرلەنوێ دووبارەکردنەوەی هەڵبژاردنی داوە. دیارترین نمونەیان دووبارەکردنەوەی هەڵبژاردنی "شارەوانی بەستاد"ە لەساڵی (2015)دا، بەهۆی دۆزینەوەی 27 کارتی دەنگدانی زیادەی پارتێکی سیاسییەوە. کە بوونە هۆی ئەوەی پارتی سۆسیال دیموکرات یەکێك لە کورسییەکانی ئەو شارەوانییە لەدەست بدات. دوای سکاڵا، ئەنجومەنی پێداچوونەوەی هەڵبژاردنەکان بڕیاریدا لەسەر بێمتمانەیی پرۆسەکە و لە ئایاری ساڵی 2015دا سەرلەنوێ هەڵبژاردنی شارەوانییەکە دووبارە کرایەوە.

هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی سوید (2022) :

هەڵبژاردنی نیشتمانی سوید لە 11ی ئەیلولی 2022 ئەنجامدرا و دوای کێبڕکێیەکی توندی نێوان هەردوو بەرەی بلۆکی چەپ و ناوەڕاستی فەرمانڕەوا و بلۆکی ڕاسترەو (ئۆپۆزسیۆن)، بەرەی ڕاستڕەو توانی بە جیاوازییەکی کەم و بە بەدەستهێنانی 176 کورسی بەرامبەر بە 173 کورسی، سەرکەوتن بەدەستبهێنێت و بەوەش کۆتایی بە دەسەڵاتی هەشت ساڵەی پارتی سۆشیال دیموکرات هات.

پارتەکانی بەرەی ڕاستڕەوی براوەی هەڵبژاردنەکە و پێکهێنەری کابینەی حکومەتی هاوپەیمانیی سوید، پێکهاتوون لە :

- دیموکراتەکانی سوید (SD): پارتێکی ڕاستڕەوی توندڕەوە، گەورەترین بازدانی لە مێژووی خۆیدا تۆمارکرد و توانی (73 کورسی) بەدەستبهێنێت و بەمەش لە سویددا بووە دووەم گەورەترین پارتی وڵاتەکە و هێزی یەکەمی بەرەی ڕاستڕەو.
- پارتی مۆدێرات (M): گەورەترین و سەرەکیترین پارتی ڕاستڕەوی ناوەند و لیبرال-کۆنەپارێزە لە وڵاتی سویددا. ئەم پارتە لە ساڵی (2017)وە لەلایەن ئولف ڕیستەرسۆن (Ulf Kristersson)ەوە سەرکردایەتی دەکرێت، کە لە ئێستادا پۆستی سەرۆك وەزیرانی سویدی بەدەستەوەیە و (68 کورسی) بەدەستهێناوە.
- پارتی دیموکرات مەسیحی (KD): پارتێکی ڕاستڕەوی ناوەند و پارێزگارە و لەسەر بنەمای بەها ئەخلاقییەکانی مەسیحییەت و گرنگیدان بە خێزان دامەزراوە، توانی (19 کورسی) بەدەستبهێنێت.
- پارتی لیبراڵەکان (L): یەکێکە لە پارتە سیاسییە مێژووییەکانی وڵاتی سوید، کە خاوەن ئایدۆلۆژیایەکی لیبرالی کلاسیك و کۆمەڵایەتییە. ئەم پارتە لە ئێستادا بەشێکە لە حکومەتی هاوپەیمانیی ڕاستڕەوی سوید و خاوەنی (16 کورسی) پەرلەمانە.

پارتەکانی بەرەی چەپ و ناوەڕاست (ئۆپۆزسیۆن) پێکهاتوون لە:

- پارتی سۆشیال دیموکرات (S): ساڵی 1889 دامەزراوە و لە وڵاتی سویددا بە گەورەترین و کۆنترین پارتی سیاسی دادەنرێت. خاوەن ئایدۆلۆژیایەکی چەپی ناوەند (سۆسیال دیموکرات)ە و مێژوویەکی درێژی هەیە لە بنیاتنانی سیستمی خۆشگوزەرانیی گشتی لەو وڵاتەدا. هەرچەندە لە هەڵبژاردنی (2022)دا بەرەکەی بە جیاوازییەکی کەم دۆڕا، بەڵام خۆی بە تەنیا زۆرترین دەنگی هێنا و (107 کورسی) بردەوە، بەمەش بە گەورەترین پارتی ناو پەرلەمان مایەوە.

- **پارتی چەپ (V)**: پارتێکی ناسراوی سۆشیالیست و فێمینیستییە. ساڵی (1917) دامەزراوە و چەندین جار ناوی گۆڕیوە (پێشتر پارتێکی کۆمۆنیست بووە)، بەڵام ساڵی 1990 ناوەکەی گۆڕیوە بۆ "پارتی چەپ". لە هەڵبژاردنەکەدا (24 کورسی بەدەستهێناوە.
- **پارتی ناوەند (C)**: ساڵی 1913 وەك پارتێکی داکۆکیکار لە مافی جوتیاران و دانیشتوانی گوندەکان دامەزراوە. ساڵی 1957 ناوی گۆڕدراوە بۆ پارتی ناوەند. خاوەن ئایدۆلۆژیایەکی لیبرالی سەوز، فیدراڵیست و لایەنگری ژینگەیە و (24 کورسی بەدەستهێناوە.
- **پارتی سەوز (MP)**: لە 20ی ئەیلولی 1981 بەهۆی نارەزایەتییەکان دژی وزەی ئەتۆمی لە سوید دامەزراوەخەبات دەکات لەپێناو پاراستنی سروشت، دادپەروەری کۆمەڵایەتی و دژایەتیکردنی گۆڕانی کەشوهەوا. پێگەی سیاسی پارتەکە چەپی ناوەندە و خاوەنی (18 کورسی)یە لە پەرلەماندا.

ژمارەی کورسی و ڕێژەی دەنگی پارتە براوەکان هەڵبژاردنی پەرلەمانی نیشتمانیی سوید (11-11-2022)		
پارتەکان	ژمارەی کورسی	ڕێژەی دەنگ %
پارتی سۆسیال دیموکرات	107	٪30.3
پارتی دیموکراتەکانی سوید	73	٪20.15
پارتی مۆدێرات	68	٪19.1
پارتی ناوەند	24	٪6.7
پارتی چەپ	24	٪6.7
پارتی دیموکرات مەسیحی	19	٪5.3
پارتی سەوز	18	٪5.1
پارتی لیبراڵ	16	٪4.6
پارتی دیکە	0	٪1.5
کۆی گشتی	349	٪100

پێکهێنانی حکومەتی نوێ:

دواى ڕاگەیاندنی ئەنجامی کۆتایی هەڵبژاردنی (2022) و دەستلەکارکێشانەوەی خاتوو (ماگدالینا ئەندەرسۆن)ی سەرۆك وەزیرانی پێشوو و سەرۆکی پارتی سۆشیال دیموکرات، پرۆسەی دانوستان بۆ پێکهێنانی حکومەت دەستیپێکرد و لەو سەروبەندەدا "ڕێککەوتنی تیدۆ[8]" لە نێوان چوار پارتی بلۆکی ڕاستڕەو {مۆدێرات، دیموکرات مەسیحی، لیبراڵەکان و دیموکراتەکانی سوید}دا واژۆکرا و لە ئۆکتۆبەری ساڵی 2022دا حکومەتی نوێی سوید بە سەرۆکایەتی سەرۆك وەزیرانی نوێ "ئۆڵف کریستەرسۆن" ڕاگەیەندرا.

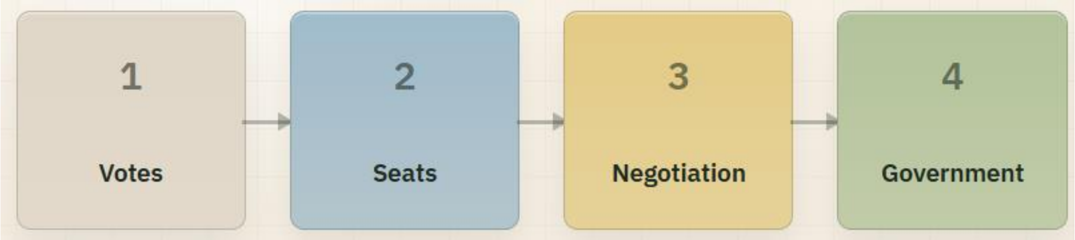

پێکهێنانی حکومەت بە دەنگی "نەخێر" نەك بە "بەڵێ"

لە سیستمی پەرلەمانیی سویددا، بۆ ئەوەی حکومەتێك متمانە بەدەستبهێنێت، مەرج نییە زۆرینەی ڕەهای ئەندام پەرلەمانەکان بە "بەڵێ" دەنگی پێبدەن، بەڵکو تەنها ئەوەندە بەسە کە زۆرینەی پەرلەمانتاران (175 پەرلەمانتار یان زیاتر) دژی کابینەکە دەنگ بە "نەخێر" نەدەن.

پارتی دیموکراتەکانی سوید (SD) لە ڕێگەی ڕێککەوتننامەی تیدۆوە پابەند بوو بە پاڵپشتیکردنی ئەم حکومەتە کەمینەیە. لە کاتی دەنگدانی متمانەدا، تەواوی پەرلەمانتارانی ئەم پارتە یان بە "بەڵێ" دەنگیان بە کابینەکە دا یان دەنگیاندا بە "بێلایەن" (کە بەواتای ڕێگرینەکردن لە پێکهێنانی حکومەت دێت)، بەمەش ڕێگەیان خۆشکرد بۆ ئەوەی حکومەتەکە بە سەرکەوتوویی متمانەی پەرلەمان بەدەستبهێنێت و دەستبەکاربێت.

---

[8]) ڕێککەوتنی تیدۆ (Tidö Agreement): لە تشرینی یەکەمی 2022 لە نێوان چوار پارتی ڕاستڕەوی سوێددا واژۆ کرا و بووە بنەما بۆ پێکهێنانی حکومەتی سوید بە سەرۆکایەتی ئۆڵف کریستەرسۆن. ناوی ڕێککەوتنەکە لە (قەڵای تیدۆ-Tidö Castle) وەرگیراوە، کە دانوستانە کۆتاییەکانی ڕێککەوتنەکەی تێدا ئەنجامدرا.

ئەم شێوازە تایبەتەی پەرلەمانی سوید پێی دەوترێت (پەرلەمانتاریی نەرێنی – Negative Parliamentarism)، ئەمەش واتە بۆ پێکهێنانی حکومەت، پێویست ناکات زۆرینەی پەرلەمانتاران لایەنگر بن، بەڵکو تەنها ئەوەندە بەسە کە زۆرینە دژایەتی نەکەن.

بۆ تێگەیشتنی سادەتر، پەرلەمانی سوید (Riksdag) لە 349 کورسی پێکدێت. نیوەی ئەم ژمارەیە دەکاتە 174,5، کەواتە زۆرینەی ڕەها دەکاتە 175 کورسی.

کاتێك سەرۆك وەزیرانێك دەیەوێت حکومەت پێکبهێنێت، لە کاتی دەنگداندا سێ بژاردە لەبەردەم پەرلەمانتاراندایە:

- دەنگدان بە "بەڵێ" (پشتگیری).
- دەنگدان وەك "بێلایەن" (ئامادەنەبوون بۆ ڕەتکردنەوە).
- دەنگدان بە "نەخێر" (دژایەتی و رەتکردنەوە).

لەم کاتەدا حکومەتەکە بە سەرکەوتوو دادەنرێت و متمانە وەردەگرێت، ئەگەر ژمارەی دەنگە "نەخێر"ەکان نەگاتە 175 دەنگ.

- **نموونەیەك** لەسەر چۆنێتی متمانەوەرگرتنی حکومەتی ئۆکتۆبەری 2022ی سوید:

لە کاتی دەنگدانی متمانە بە حکومەتەکەی ئولف ڕیستەرسۆن:

- پارتەکانی پێکهێنەری حکومەت (M, KD, L) پێکەوە بە "بەڵێ" دەنگیان دا.

- پارتی دیموکراتەکانی سوید (SD)، کە لە دەرەوەی حکومەت بوو، بە "بێلایەن" دەنگیان دا، یان بەشێکی کەمیان بە "بەڵێ" دەنگیان دا.

- پارتەکانی ئۆپۆزسیۆن (سۆسیال دیموکرات، چەپ، سەوز، ناوەند)، بە "نەخێر" دەنگیان دا.

بە هۆکاری ئەوەی پارتی دیموکراتەکانی سوید (SD)، کە خاوەنی 73 کورسییە، دەنگی "نەخێر"ی نەدا، بەرەی ئۆپۆزسیۆنی چەپ نەیتوانی 175 دەنگی "نەخێر" بۆ رەتکردنەوەی کابینەکە بەدەستبهێنێت. بەمەش حکومەتی کەمینەی تیدۆ توانی متمانە بەدەستبهێنێت، بەبێ ئەوەی پێویستی بەوە بێت زۆرینەی رەهای ئەندامانی پەرلەمان بە "بەڵێ" دەنگی پێبدەن.

ئەم سیستمە یارمەتیدەرە بەوەی کە بە ئاسانی حکومەت لە سویددا پێکبهێنرێت و وڵات نەکەوێتە بۆشایی سیاسییەوە، تەنانەت ئەگەر حکومەتەکە لاواز و کەمینەش بێت.

پاشکۆ

پێگەی کورد لە هەڵبژاردنە گشتییەکانی سویدی (2026)دا

لە هەڵبژاردنی رۆژی 13ی ئەیلولی 2026دا زیاتر لە 200 کاندیدی کورد لەسەر ئاستی پەرلەمان، ئەنجومەنی هەرێمەکان و ئەنجومەنی شارەوانییەکان بەشدار دەبن. لەم ژمارەیە، 34 کاندیدیان سەرۆکی لیستەکانن یان لە ناوەکانی پێشەوەی لیستەکاندان و بە فەرمی لەلایەن سەرکردایەتی پارتە سەرەکییەکانی سویدەوە کاندید کراون، کە (نۆ -9) کاندیدیان دەرفەتی بردنەوەی کورسی ئەنجومەنەکانی نوێنەرایەتی ئەو وڵاتەی زۆرە.

34 کاندیدەکەی کورد، بەم شێوەیە بەسەر سێ هەڵبژاردنەکەدا دابەشبوون:

- (9) کاندید بۆ بەدەستهێنانی کورسی لە پەرلەمانی سوید.
- (13) کاندید بۆ ئەنجومەنی هەرێمەکان.
- (14) کاندید بۆ ئەنجومەنی شارەوانییەکان.[9]

کورد لە زۆربەی پارتە چالاکەکانی سویددا کاندیدی هەیە، بەتایبەت لە هەردوو پارتی چەپ (V) و پارتی سۆشیال دیموکراتەکان (S)دا. بەشێك لە دیارترین ئەو کاندیدانە بریتین لە:

- لاوین ڕێدار: یەکێکە لە ژنە پەرلەمانتارە هەرە چالاك و ناسراوەکانی پارتی سۆسیال دیموکرات لە بازنەی هەڵبژاردنی ستۆکهۆڵم.
- قادر کەسیرگە: پەرلەمانتاری پارتی سۆسیال دیموکرات و داکۆکیکارێکی سەرسەختی مافەکانی گەلی کورد.
- شەهلا ئۆجاق: کاندیدی ئەنجومەنی پارێزگا و پەرلەمانی سوید لەسەر لیستی سۆسیال دیموکرات لە شاری ئۆربرۆ.
- شادیە حەیدەری: پەرلەمانتاری پێشووی سوید و کاندیدی دیاری شاری یۆتۆبۆری بۆ پەرلەمان.
- د. چرۆ وەڵەدبەگی: کاندیدێکی دیکەی دیار و پاڵپشتیکراوی ڕەوەندی کوردی بۆ پەرلەمان.

---

9) دووان لە کاندیدە کوردەکان لە هەمان کاتدا بۆ شارەوانی و پەرلەمانیش کاندیدن.

- ڕەنجدەر فالیح: کاندیدێکی گەنجی خەڵکی کەرکوکە و کاندیدە بۆ ئەنجومەنی هەرێمی ستۆکهۆڵم.
- شلێر برادۆستین : کاندیدی پارتی سۆسیال دیموکرات بۆ کۆمۆنی مالمۆ .

جێی وەبیرهێنانەوەیە، لە هەردوو خولی هەڵبژاردنی رابوردوی ساڵانی (2018) و (2022)ی پەرلەمانی سویددا، (شەش - 6) کاندیدی کورد توانیان بگەنە پەرلەمانی سوید.

سەرچاوەکان:

- The Election Act (2005:837) .
- The Election regulations (SFS 2005:874).
- PARLINE database: Search results by data modules
- https://resultat.val.se/val2022/prel/RD/rike
- English | Swedish election authority
- 2026 elections – the Riksdag and regional and municipal councils | Swedish election authority
- https://www.val.se
- https://www.riksdagen.se
- https://www.val.se
- https://www.informationsverige.se
- https://malmo.se
- https://www.val.se
- The Swedish electoral system | Informationsverige.se
- Sweden 2026 Election and Party Guide | Sweden.md

Swedish General elections

September 13, 2026

- **Swedish parliamentary elections**
- **Regional Council Elections**
- **Municipal Council Elections**

Aram Jamal
Head of the Kurdish Institute
for Elections KIE

Sarbast Mustafa
Head of the STEP organization
for Democracy and Elections

September-2026